

ДЭПАРТАМЕНТ ПА АРХІВАХ І СПРАВАВОДСТВУ
МІНІСТЭРСТВА ЮСТЫЦЫІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТАРЫЧНЫ АРХІЎ БЕЛАРУСІ

Архіварыус

Зборнік навуковых паведамленняў і артыкулаў

Выпуск 15

Мінск
НГАБ
2017

УДК [930.22+94(476)«15/19»(082)]
ББК 79.3(Бел)+63.3(4Бел)41
А87

Рэкамендавана да друку Вучоным саветам
Нацыянальнага гістарычнага архіва Беларусі

Рэдакцыйная калегія:

*Г. Я. Галенчанка, В. Ф. Голубеў (галоўны рэдактар), У. М. Дзянісаў,
В. І. Кураш, Д. В. Лісейчыкаў, Д. Ч. Матвейчык, А. Рахуба,
А. Я. Рыбакоў, А. Л. Самовіч, В. В. Урублеўскі (адказны рэдактар),
М. Ф. Шумейка, Д. У. Яцэвіч*

Рэцэнзенты:

доктар філалагічных навук *А. І. Мальдзіс*,
кандыдат гістарычных навук *С. У. Жумар*

У адпаведнасці з загадам старшыні Вышэйшай атэстацыйнай камісіі
Рэспублікі Беларусь ад 1 лютага 2012 г. № 21 зборнік навуковых
прац «Архіварыус» уключаны ў Пералік навуковых выданняў
Рэспублікі Беларусь для апублікавання вынікаў дысертацыйных
даследаванняў па гістарычных навуках

ISSN 2225-4412

© Дзяржаўная ўстанова
«Нацыянальны гістарычны
архіў Беларусі», 2017

Д. В. Лісейчыкаў

АД НЕВЕЛЯ ДА ЛЮЦЫНА: ВІЗІТЫ ўНІЯЦКІХ ЦЭРКВАЎ ПОЛАЦКАЙ ПРАТАПОПІ 1684 г.¹

Да найбольш каштоўных масавых крыніц царкоўнага паходжання без сумневаў можна аднесці пратаколы генеральных візітацый храмаў – т.зв. візіты. Практыка пісьмовай фіксацыі вынікаў візітацый у Кіеўскай уніяцкай мітраполіі пачала афармляцца ў сярэдзіне XVII ст. Разгляду гэтага пытання былі прысвечаны асобныя даследаванні [4; 15], таму на асаблівасцях правядзення ранніх візітацый спыняцца не варта.

Яшчэ не так даўно было невядома, ці захавалася да нашага часу хоць бы адна арыгінальная візіта XVII ст. Аднак мэтанакіраваная з’яўшчытая праца беларускіх, украінскіх і польскіх навукоўцаў дала свой плён – за апошнія дзесяцігоддзі ў сховішчах архіваў і бібліятэк было выяўлена некалькі сочень арыгіналаў гэтых дакументаў апошняй чвэрці XVII ст. Самая ранняя з іх датуецца 1675 г. – гэта візіта базыльянскага манастыра ў мястэчку Вольна Навагрудскага павета [8].

На сённяшні дзень даследчыкам вядомы наступныя пратаколы генеральных візітацый уніяцкіх храмаў XVII ст.: цэркваў Клецкай, Навагрудскай, Нясвіжскай і Цырынскай пратапопій 1680 г. [2; 9], царквы ў в. Любіншчыцы Слонімскага пав. 1681 г. [16], царквы ў г. Ліда Лідскага пав. 1681 г. [1, арк. 117], цэркваў Бабруйскай, Барысаўскай, Блонскай, Даўгінаўскай, Ігуменскай, Лагойскай, Мінскай, Мядзельскай і Пухавіцкай пратапопій 1682 г. [2; 9], цэркваў Уладзімірскага афіцыялята Уладзімірска-Брэсцкай епархіі 1695 г. [3], кафедральнай царквы ў г. Пінску Пінскага пав. 1695 г. [6; 7, арк. 66–69], цэркваў Ваўкавыскай, Гродзенскай, Клецкай, Нясвіжскай, Слонімскай і Цырынскай пратапопій 1696–1697 гг. [13], царквы ў в. Моладава Пінскага пав. 1698 г. [5, арк. 22–22 адв.].

Як відаць з прыведзенага пераліку, абсалютная большасць захаваных візітаў прыпадае на царквы Кіеўска-Віленскай епархіі². Толькі некалькі звізітаных цэркваў знаходзіліся на тэрыторыі Полацкай

¹ Выказваю шчырую падзяку **Дзмітрыю Віцько** (г. Мінск), **Анджэю Гілю** (г. Люблін, Польшча), **Дзмітрыю Матвейчыку** (г. Мінск) і **Рэйнісу Норкарклсу** (г. Рыга, Латвія) за дапамогу ў падрыхтоўцы гэтага артыкула.

² У склад «Літоўскай» часткі Кіеўска-Віленскай епархіі ўваходзілі царквы на тэрыторыі Мінскага, Навагрудскага і Троцкага ваяводстваў, Ашмянскага, Віленскага і Лідскага паветаў Віленскага ваяводства.

епархii³ – гэта цэрквы Барысаўскай пратапопіі. Агулам у 1682 г. у яе межах было звiзiтавана 18 цэркваў у заходняй частцы Аршанскага павеата. Заўважым, што гэты кавалачак Полацкай епархii быў звiзiтаваны разам са 194 цэрквамі Кiеўска-Вiленскай епархii. Магчыма, так адбылося таму, што большасць цэркваў на Вiцебшчыне, Мсцiслаўшчыне і Полаччыне ў той час была падпарадкавана праваслаўным магiлёўскім епiскапам. Аднак адсутнасць захаваных вiзiтацый iншых частак епархii не давала магчымасцi сказаць што-небудзь упэўнена.

У сувязi з гэтым надзвычайную каштоўнасць мае нядаўна адшуканы фрагмент пратаколаў генеральнай вiзiтацыi цэркваў Полацкай епархii 1680-х гг. Дакумент захоўваецца ў Расійскім дзяржаўным гiстарычным архiве ў фондзе «Канцылярыя мiтрапалiтаў грэка-ўнiяцкiх цэркваў у Расii» [12]. Ён пачынаецца з вiзiтацыi царквы ў в. Царкоўна, якая мае пазначаны парадкавы нумар 26, і дакладную дацiроўку – 5 студзеня 1684 г. [12, арк. 1]. Гэта азначае, што да 5 студзеня праверцы ўжо падлеглi 25 храмаў Полацкай епархii. Лагiчна будзе дапусцiць, што на гэта сышло не менш за месяц часу⁴, значыць вiзiтацыя распачалася ў канцы лiстапада – пачатку снежня 1683 г.

Датаваныя iнскрыпцыi на палях дакумента, а таксама шматлiкiя пазнейшыя пракўi і ўстаўкi дазваляюць меркаваць, што тэкст дапаўняўся падчас правядзення генеральнай вiзiтацыi 1686 г. Адмысловай кнiгi для запiсу вынiкаў вiзiтавання ў 1686 г. не заводзiлася. Практыка натавання вынiкаў наступных вiзiтацый у выглядзе «дапiсак» у тэксце папярэднiх мела месца да сярэдзiны XVIII ст.

У захаваным фрагменце маецца некалькi ўзгадак аб ранейшых вiзiтацыях. Так, пры апiсаннi архiва царквы ў в. Горкi адзначалася, што тут захоўваюцца пратаколы дзвюх папярэднiх праверак – 1676 і 1679 гг. [12, арк. 11 адв.]. У тэксце таксама згадана вiзiтацыя, якая адбылася ў 1682 г. [12, арк. 1]. Як ужо гаварылася, да нашага часу захавалiся вiзiты цэркваў Барысаўскай пратапопіі, складзеныя ў тым жа 1682 г.

Таким чынам, дзякуючы адшуканаму фрагменту ў нашым распараджэннi маюцца вiзiты 10 храмаў: 8 – на тэрыторыi Полацкага ваяводства, 2 – на тэрыторыi Iнфлянтаў (гл. Дадатак 1). Апрача гэтага, у тэкстах маюцца ўзгадкi аб яшчэ 10 дзейных унiяцкiх і 4 праваслаўных парафiях

³ У склад Полацкай епархii ўваходзiлi цэрквы на тэрыторыi Вiцебскага, Мсцiслаўскага і Полацкага ваяводстваў, Браслаўскага павеата Вiленскага ваяводства і Iнфлянтаў.

⁴ Дакладна датаваныя вiзiты цэркваў Клецкай, Навагрудскай, Нясвiжскай і Цырынскай пратапопiй 1680 г. даюць магчымасць разлiчыць прыблiзную хуткасць перасоўвання вiзiтатара ў той час. За перыяд з 20 верасня 1680 г. па 1 студзеня 1681 г. (104 днi) было вiзiтавана 75 храмаў [2, с. 99–167]. Можна дапусцiць, што на вiзiтаванні 25 папярэднiх цэркваў Полацкай епархii спатрэбiлася каля 35 дзён.

у навакольнай мясцовасці. У загалоўку візіты храма ў в. Царкоўна паддзена дакладная назва адміністрацыйнай царкоўнай адзінкі, у склад якой ён уваходзіць – Полацкая пратапопія [12, арк. 1]. Мяркуючы з таго, што ў візітах наступных цэркваў гэтая акалічнасць апушчана, яны таксама адносіліся да гэтай жа адзінкі. Ускосна аб гэтым сведчаць і ўзгадкі асобы «*полацкага пратапопа*» пры апісанні архіваў іншых храмаў [12, арк. 11 адв., 13]. Цэрквы на тэрыторыі Інфлянцкага ваяводства ў захаваным фрагменце пададзены асобным блокам – «*W Inflanciech cerkwi*». Аднак з аўтарскага загалоўка не да канца зразумела – гэтыя цэрквы таксама ўваходзяць у склад Полацкай пратапопіі (што верагодней) альбо складаюць асобную адміністрацыйную адзінку? Таксама магчыма, што яны ўваходзілі ў склад Себежскай пратапопіі, бо пры апісанні царквы ў мястэчку Новая Слабада (Посінь) гаворыцца, што яе святар спавядаецца ў себежскага пратапопа [12, арк. 15].

Захаваны фрагмент складаецца з 16 аркушаў з адваротамі, складзеных на польскай мове. Дзевяць візітаў дайшлі да нас цалкам, ад дзясятай захавалася толькі пачатак. Дакументы маюць папяровую вокладку з надпісамі XIX–XX стст., зробленымі рознакаляровымі алоўкамі і атрамантам. Змест надпісаў наступны:

- сінім атрамантам – «№ 1045» (закрэслена сінім алоўкам);
- простым алоўкам – «Л», «№ 1 347» (закрэслена простым алоўкам);
- чырвоным алоўкам – «Визиты», «№ 1» (закрэслена сінім алоўкам), «16 л.»;
- сінім алоўкам – «1684 г.», «№ 3502».

На першым аркушы таксама маюцца пазнейшыя надпісы:

- карычневым атрамантам – «№ 114» (закрэслена сінім атрамантам);
- сінім атрамантам – «л. 1», «3502» (падкрэслена сінім алоўкам, першапачаткова сам запіс таксама быў зроблены сінім алоўкам і толькі пазней абведзены сінім атрамантам);
- чырвоным алоўкам – «1684».

Генеральным візітарам з’яўляўся, верагодна, наяцяцель адной з цэркваў у мястэчку Друя Браслаўскага павета. У чарнавіку рэфармацыйнага дэкрэта царквы ў в. Стайкі візітатар ад першай асобы апісаў спаганне, накладзенае на мясцовага святара: «*Прызначыў быў яго [да пакарання] да кафедры [да знаходжання пры кафедральнай царкве ў Полацку – Д. Л.], аднак ён сам пагадзіўся з’явіцца ў мяне ў Друі пасля Саборнай нядзелі і тыдні два пажыць для навучання службе Божай*» [12, арк. 7 адв.]. Магчыма, гэтай асобай быў наяцяцель Друйскай царквы Ператварэння Божага браслаўскі пратапоп Ян Крайскі, аб якім пад 1703 г. маецца запіс [14, арк. 28 адв.], што высвячэнне ў сан, прызначэнне да царквы і на пасаду пратапопа ён атрымаў ад мітрапаліта Кіпрыяна Жахоўскага (г. зн. да 1693 г.).

Візіты цэркваў Полацкай пратапопіі 1684 г. вельмі падобныя паводле сваёй структуры на блізкія ў часе візіты цэркваў Мінскага і Навагрудскага сабораў 1680–1682 гг. Яны ўтрымліваюць апісанне цэркваў паводле асноўных пунктаў у наступнай паслядоўнасці:

- парадкавы нумар;
- назва населенага пункта;
- тытул храма;
- асоба калятара;
- будынак царквы;
- унутранае ўбранства;
- кнігазборы;
- царкоўны архіў;
- стан фундуша.

Падрабязнае апісанне парафіі маецца толькі ў чатырох цэркваў. Тэкст пададзены ў адзін слупок, абмежаваны з двух бакоў палямі, на якіх маюцца каментары і дапаўненні.

З цікавых адметнасцей можна адзначыць наступныя. Вельмі дакладна пададзена лакалізацыя храма: «над возерам», «у вёсцы высока на пагорку», «на замчышчы, на высокай гары, дзе толькі адна дарога і тое нязручна падымацца», «блізка ад двара», «у вёсцы ... на пагорку», «чатыры мілі ад Полацка», «у рынку», «за мястэчкам на пагорку», «у самім замку» [12, арк. 3, 3 адв., 5, 6 адв., 10 адв., 13 адв., 15, 16 адв.]. Часам пазначаны нават дакладны год пабудовы царквы альбо наадварот – яе разбурэння: «новапабудаваная <...> у 1683 годзе на месцы, дзе ніколі яе не было», «была здаўна <...> аж да маскоўскага нашэсця, да 1654 года», «была пабудаваная царква <...> і пасля маскоўскага нашэсця аж да 1680 года» [12, арк. 13 адв., 14 адв., 16 адв.].

Цікавасць маюць апісанні элементаў начиння, якія маюць дакладную даціроўку. Напрыклад, пры царкве ў в. Горкі захоўваўся антымінс, асвечаны для храма полацкім архіепіскапам Гедэонам Бральніцкім у 1612 г. [12, арк. 10 адв.], пры царкве ў в. Турычына – полацкім архіепіскапам Гаўрыілам Календам у 1672 г. [12, арк. 8]. Пры апісанні фундушоў, стаўленых граматаў альбо прэзентаў нярэдка пазначаўся не толькі час, але і месца надання: «стаўленую грамату сваю прэзентаваў пад датай года 1674, кастрычніка 7 дня ў Цётчы» [12, арк. 11 адв.], «прэзента, <...> пісаная дня 9 кастрычніка 1674 года ў Полацку» [12, арк. 11 адв.]. Многія званы замаўляліся ў майстроў-людвісараў з Рыгі. Пазнейшыя дакументы захавалі іх падрабязныя апісанні разам з дакладнай даціроўкай. Святар царквы ў в. Горспля ў 1899 г. у сваім «Царкоўна-гістарычным апісанні...» адзначаў: «На даўнасць яе [царквы – Д. Л.] існавання паказвае старажытны звон, адліты ў г. Рызе ў 1683 г., як значыцца ў

яго надпісе» [11, арк. 5 адв.]. Верагодна, гэты звон быў набыты святаром царквы ў другой палове 1680-х гг.

Больш поўна ў параўнанні з іншымі візітамі таго ж часу пададзены звесткі аб мясцовым кліры. Найбольшая ўвага, зразумела, надавалася асобе святара, але месца адведзена і для дзяка, панамара і прасфірні [12, арк. 3, 4, 6, 6 адв., 7, 8 адв., 10, 11 адв.]. Асобна адзначалася важная акалічнасць – дзе і ў каго святар спавядаецца. Сустрадаецца нават дакладнае апісанне гатунку віна, якое выкарыстоўвалася для прычашчэння: «*фламандскае*» («*wino ochlanskie*») [12, арк. 15 адв.].

Колькасць захаваных візітаў не дае магчымасці ўпэўнена гаварыць аб структуры парафіяльнай сеткі ў рэгіёне і аб сярэдняй велічыні парафій. Аднак пэўныя падлікі ўсё ж можна зрабіць і па гэтым важным аспекце. Так, парафіі сельскіх цэркваў Полацкай пратапопіі былі зусім мізэрнымі: 60 душ (в. Юравічы), 67 душ (в. Турычына), 166 душ (в. Горкі), 30 дамоў (в. Стайкі). Гэта вельмі мала, калі для параўнання ўзяць сярэдняю велічыню парафій на тэрыторыі Мінскага і Навагрудскага сабораў у 1680–1682 гг. На той час яна раўнялася 166,2 і 612,8 душ адпаведна [2, с. 248]. Парафіі цэркваў у вялікіх населеных пунктах былі ў разы большымі. Так, да прыходу царквы ў мястэчку Новая Слабада (Посінь) у Інфлянтах адносілася 120 дамоў (каля 500 душ), а таксама і «*розныя іх мосцяў паноў шляхты ёсць навокал нямала*» [12, арк. 16]. Паралельна з апісаннем парафіі полацкія візіты дакладна фіксуюць памер ругі – своеасаблівага збожжавага падатку з парафіян на карысць свайго святара. Па іншых тэрыторыях на гэтым моманце візітатары свайго увагі звычайна не акцэнтавалі.

У апісанні царкоўных кнігазбораў па цэрквах Полаччыны таксама можна вылучыць цікавую адметнасць. Візітатар не проста занатоўваў назвы кніг, а мог адзначыць і месца выдання: «*віленскага друку*», «*Службоўнік друкаваны мамонічаўскі*», «*Службоўнік і Трэбнік маскоўскага пісьма*» [12, арк. 5, 8, 15]. Рабілася дакладнае размежаванне паміж царкоўнымі кнігамі, якія належала перапісаць, і ўласна святарскімі, якія не падлягалі абавязковай інвентарызацыі: «*няма ніводнай клірасавай кнігі, усе святарскія*» [12, арк. 3 адв.].

Як і ў візітах цэркваў Мінскага і Навагрудскага сабораў 1680–1682 гг., асобным сюжэтам праходзіць тэма мінулай вайны Рэчы Паспалітай з Маскоўскай дзяржавай у 1654–1667 гг. [12, арк. 14 адв.]. Аднак малая колькасць захаваных візітаў не дае магчымасці ацаніць маштаб наступстваў ваенных падзей для ўніяцкіх цэркваў Полаччыны.

Цікава, што епархіяльная сталіца Полацк успрымалася візітатарам, бадай, як самы галоўны горад усёй Уніяцкай Царквы. Своеасабліва «полацкацэнтрычнасць» аўтара праявілася пры пералічэнні пасада архіепіскапа Гедэона Бральніцкага (памёр у 1618 г.), які названы ў дакумен-

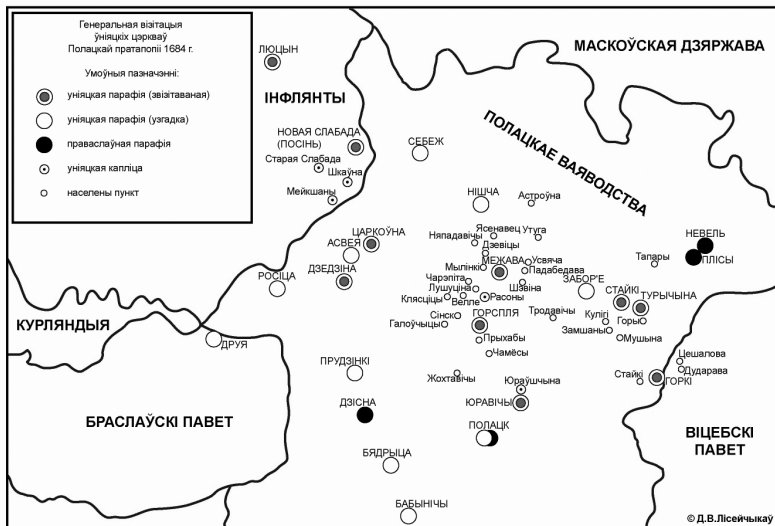
це «мітрапалітам Усёй Русі» [12, арк. 10 адв.]. Як вядома, Бральніцкі мітрапалітам ніколі не быў. Аднак паколькі мітрапаліт Антон Сялява, мітрапаліт Гаўрыіл Календа і дзейны ў час візітацыі мітрапаліт Кіпрыян Жахоўскі з'яўляліся полацкімі архіепіскапамі, візітатар палічыў, што кіраўнікамі Кіеўскай мітраполіі заўсёды былі полацкія ўладыкі.

Асаблівасцю гэтых візітаў з'яўляюцца частыя ўзгадкі аб дзейнасці праваслаўных парафій і святароў. Візітатар не хаваў рэальнага стану рэчаў і адкрыта пісаў аб тых выпадках, калі парафіяне аддавалі перавагу праваслаўным цэрквам і святарам. Пры апісанні царквы ў в. Турчына, парафія якой складалася з падданных трох землеўладальнікаў, было занатавана: «*Парафіян мае падданных яго мосці пана Тышкевіча каля 40, яе мосці княжны 22, Полацкай эканоміі пяцёра. З іх толькі пад прымусам бываюць на споведзі і Святым Прычасці, і тое толькі на велікодных, падданыя яго мосці пана абельскага старосты [Тышкевіча], а [падданыя] яе мосці княжны і каралеўскія ў дызунітаў альбо ў Плісе, альбо ў Полацку*» [12, арк. 9]. Парафія царквы ў в. Горкі, згодна з падлікамі, складалася са 166 чалавек, прычым «*з іх усіх адбылых велікодную споведзь было хіба 100, астатнія [хадзілі на споведзь] у Невель, да дызунітаў*» [12, арк. 11 адв.]. Сам горацкі святар, верагодна, таксама меў сімпатыю да праваслаўных, таму што адмысловым пунктам рэфармацыйнага дэкрэта візітатар згадаваў яму, «*каб ездзячы да Невеля, не меў дачынення з дызуніцкімі святарамі*» [12, арк. 13]. Парафія царквы ў в. Юравічы, што за некалькі міль ад Полацка, складалася з 60 чалавек, з якіх «*усіх на велікоднай споведзі было з дзясятка, усе [астатнія хадзілі] да Полацка [да] дызуніцкіх манахаў*» [12, арк. 14]. Найбольш абуралі візітатара паводзіны святара царквы ў в. Царкоўна. З самага пачатку ён не пусціў правяральнікаў у царкву, не хацеў у іх прысутнасці служыць ні вчэрні, ні ютрані і «*пастаянна чыніў усялякія схізматыцкія блюзнерствы*» [12, арк. 1]. З паказанняў сведкаў высветлілася, што ён «*у 1682 годзе ў Дзісне з дызунітамі бавіўся, <...> хадзіў для пасвячэння вады, а таксама напіўшыся іх духам, так і паводзіць сябе*» [12, арк. 1]. Калі ж усё ж візітатару ўдалося трапіць у царкву для апісання яе начыння і прымусяць святара ўдзельнічаць у набажэнстве, то ён «*у царкве служачы жарт учыніў, не без абразы Божай*» [12, арк. 1].

У цэлым выяўлены фрагмент візітацыі падрабязна апісвае стан 10 парафій і ўзгадвае дзейнасць яшчэ 10, якія разам утвараюць даволі разгалінаваную сетку, што паводле плошчы пакрывае каля паловы Полацкага ваяводства і ўскраек Інфлянтаў (гл. Дадатак 1). Ужо ў XVIII ст. разам з павелічэннем колькасці насельніцтва на гэтай жа тэрыторыі будзе заснавана каля трох дзясяткаў новых парафій, у тым ліку ў тых населеных пунктах, якія ўзгадваюцца ў візітацыі 1684 г.: Галоўчыцы, Жохтавічы, Клясціцы, Расоны, Тродавічы, Утуга, Чамёсы.

Публікацыя тэксту пратаколаў генеральнай візітацыі цэркваў Полацкай пратапопіі 1684 г. (гл. Дадатак 2) будзе значным крокам наперад у вывучэнні міжканфесійных адносін, дэмаграфічных працэсаў і штодзённага жыцця Полаччыны ў канцы XVII ст.

ДАДАТАК 1

ДАДАТАК 2

01.1684. – Генеральныя візіты ўніяцкіх цэркваў Полацкай пратапопіі (фрагмент).

Царква ў в. Царкоўна Полацкага ваяводства

[арк. 1] 26. Cerkiew Cerkowney wsi.]

Założenia Uspenia Przczystey Panny y Męczen|niczki Paraskowicy S(wię)tey, stająca w maiętnosci | jaśnie wielm(ożnego) j(ego) m(ości) pana w(ojewo)dy wilen(skiego), hetmana w(ielkiego) W(ielkiego) X(ięstwa) Lit(ewskiego) | Oswiey-skiej leżąca w w(oiewó)dztwie Połockim y protopopiey. |

Gdym przybył roku teraz idącego 1684 january d(nia) 5 visitować, tedy m(nie) prezbiter, przy niey zo|stający, z wieczora nie przyioł, wieczerni nie chciał | odprawować, nazaiutrz ani jutrzni, ani służby | Bozey y całe wielkie bluźnierstwa schizmatyckie | czynił. Juz to trzeci raz iako inni oycowie | nie bierze Mira S(wię-

tego) y przed tym nie bierał, na co zad|nych quitow niema, ni synodowych, bo nie bywał, | ni visitatorskich, gdyz od nich zbiega. Doniesiono | na visicie roku 1682 przez j(ego) m(ość) p(ana) Butwiłowskie(go), | collatora cerkwi Biedrzyckiej, ze miasto Mira S(więtego) | masłem dziecie pomazywał, ludzie bia|ł, krwa|wił, w Dzisnie z dizunitami przestawał y na Boho|jawienie roku 1682, iako dał sprawe prezbiter baby|nicki, dla poświęcania wody chodził, tak tez ich duchu | napiwszy się y sprawuie. Zaczmy in excomunicie | zdany, wola j(ego) m(ości) pana y pasterza, a cerkiew, aby chwa|| **[арк. 1 адв.]** ła Boża uymy y paraphianie nie mieli, zlecona w dozor | prezbiterowi oswieyskiemu iako blisko mieszkańcowi | podano, excomunicie przez ww(ielebnych) o(jców) rosickie(g)^o y oswiey|skie(g)^o, o którą nic niedbając y dzieci krzścił y szluby da|wał y pogrzeby odprawował y żadną miarą na zaniesienie | oney do j(ego) m(ości) archipasterza y dobrodziecia nie iechał. | *A co widziano nad prawo czyni, ze przy presencie o investitu|re nie stara* ⁵ |

Gdym był u j(ego) m(ości) pana y pasterza w Torokaniach m(ie)s(ią)ca | jula, roskazał list napisać znosząc inhibitią dopu|szczając iako niedbałego do administrowania S(więtych) Sakra|mentow, o wszystkie iego excessa do synodu przysze(g)^o | suspendował. |

Przybyłem do Cerkowney wsi y cerkwi z prezbiterem | oswieyskim y vikariuszem, oddając mu absolutio | excommunici archipasterzskiej, wosku który z o|ferty był funtow szesciudziesiąt iednego | w cerkwi nie nalezli, rzekł ze j(ego) m(ość) p(an) namiestnik o|swieyski wziół y oddał do starosty cerkiewnego Fal|by z tych przyczyn ze ktos cerkiew podkopał y wos|ku niemało wykrad. |

Obiól cerkiew o(jciec) Jan Słonzewski r(oku) 1683 ⁶. |

Dowiedziano na tego prezbitera oycza Słonzewskiego, | iz on tym podkopem syna wysłał w cerkiew, | a nie dla czego tylko dla pobrania wosku, o czym | osobiwie jest sz(...) ⁷y y skargi na onego popisane, | we wszystkim tym do synodu odłożono decisi|ey j(ego) m(o)ści archipasterskiej y o zniewagę siebie|skie(g)^o y oswieyskie(g)^o prezbiterow. |

Ta cerkiew brusowana, zamczysta kłodką przy|wiesistą na zelaznych zawiesach. Ołtarz s(więty) | przybrany zwyczajnie. Na ołtarzu kielich drev|niany, w którym Naswieszszy Sakramęt. || **[арк. 2]** Słuzebnik drukowany, Ewangelia naprzestolna | *pisana* ⁸ potrzebna oprawy bo się rozsypała, Aposto|ł drukowany. W lichtarzach drevnianych na ołtarzu | swiec trzy y obraz Naswieszszy Panny na tablicy. | Na ołtarzu obrus y towaln dwie iedwabiem szyte, | a na obrazu towaln dwie gornem przetykane, a dwie chul|steczki, antepedium papierowe, liton ieden, woz|duszniak stary y to popalony, chustka iedwabiem szyta, | krzyz blaszką mosiądzową obity, mirnica cynowa prosta. | Na zertowniku antepedium płotniane szyte bielą, tam ze

⁵ Тэкст выскрабаны.

⁶ Дапісана на палях.

⁷ Фрагмент пашкоджаны.

⁸ Закрэслена і напісана *drukowana*.

| swiec 4, towalni dwie, tam ze kielich srebrny szrod | pozłocisty, patina srebrna pozłocista, gwiazda srebrna, | lyzycy do Comuniey S(więtey) srebrna pozłocista, pokrowiec ada|maszku błękitne(g)⁹ mały, wozdusznyki dwa, ieden kitay|ki żółtey stary, drugi pułatłasca żółtego, wkoło lisztwy | kitayki czerwoney, pokrowiec ieden y wozduszki dwa, *taletowy y błękitny*⁹, | kielich cynowy, sedes drewniany, patina mosiądzowa | y gwiazda, towalnia na obrazie iedna, kadzilni|ca spizowa, antemis tey cerkwi nalezyty, | ryzy harusu turkusowe(g)⁹, Trebnik drukowany, to o|swieyski pozyczony, Achtay drukowany, puł Trafa|toia pisane(g)⁹ nie całe, te obie w(ie)|e)b(nego) oycy Jakowa Obucha, Ustaw pisany, Apostoł pisany choć nie wszytek, | Czasownik drukowany nie wszytek zupełny. |

W samey cerkwi nad Carskimi Wraty na obrazie Na|świętszey Panny krzyzyki dwa srebrnych. | Towaln w samey cerkwi piętnascie na wszytkich | obrazach, processie dwie na płotnie malowa|ne, swiec brackich stanownych małych y wielkich | iedynascie ci dwunasta ze pniem, lichtarz mo|siądzowy mały ieden, *a drugi troisty*¹⁰. Cmentarza niemasz. | Dzwonnica gontami pokryta, na ktorey dzwon ieden. |

Do tey cerkwi fundowanych zdawna włok dwie, || [арк. 2 адв.] o ktrych wyraza w funduszu Oswieyskiey cerkwi. | Te włoki leżą obie obok cerkwi y plebania na | tych ze włokach stoy, piekarenki iedna przeciw | drugiey, we szrodku sieni, w tyle komora y chle|wy dwa, pokrytę słomą, na dole osieć iedna. | Tam ze przez drogę y ulice dom dziakowski, | piekarnia z sienią, swironek y inne budynki, | kto-re w(ie|ebny) o(jciec) Obuch Jakow budował, od ktrych odpędzony przez w(ie) l(e)b(nego) oycy Słonczewskiego, y od wszel|kie(g)⁹ zboza y sprzętu domowego, o co ma miec (...) ¹¹. | Na tey ze *wloce*¹² szpital. |

U mnie w cerkwi odprawuiąc kunszt uczynił, | nie bez obrazu Bozey. ||

Царква ў в. Дзедзіна Полацкага ваяводства

[арк. 3] 27. Cerkiew Dziedzinska. |

Założenia Pokrowa Przczystey Panny we wsi | nad jeziorem Dziedzinem stoiąca w maię|tnosci Oswieyskiey jasnje wielm(oznego) j(ego) m(ości) pana w(oiewo) dy wilen(skiego), | hetmana w(ielkiego) W(ielkiego) X(ięstwa) Litt(ewskiego) y collatory. |

Ktory Dziedziny y włosc, do niego należąca, dozywot|nym prawem dzierzy j(ego) m(ość) p(an) Jan Galimski, woy|ski orszanski. Ktora cerkiew była caplicą do | Oswieyskiey, a teraz j(ego) m(ość) pan Galimski puł|włoki na prezbitera blizu cerkwi offiarował, | zycząc aby ustawiony prezbitery był y na | diaka osobliwie. Na

⁹ Дапісана на палях.

¹⁰ Дапісана паверх асноўнага тэксту.

¹¹ Фрагмент пашкоджаны.

¹² Папраўлена на *włokach*.

tym gruncie blizu | cerkwi izba nowa z sienią dla prezbitera | postawiona dranicami pokryte, dokoła zerdziami ogrodzona. |

Ruga z włoki na prezbitera zdawna bywała | po osminie zyta, gdzieś ma być wkoło osmdziesiąt. | Ta włość należy paraphią do tej cerkwi. |

Cerkiew przybrana w obrazy, na ołtarzu nic, | zadnego okrycia, niema aperatów, ni xiąg, | ni dzwonu, ani fundacyey. |

Do tego Dziedzina teraz za prezbitera prze|nioś się z Prudzinek w(ie)l(e)b(ny) ociec Chrysto|phor Poray, na którą inwestitury niema, | ma swoy kapłanski porządek wszelki. ||

Царква ў в. Горспля Полацкага ваяводства

[арк. 3 адв.] 28. Cerkiew Horsplanska. |

Założenia S(więtego) Michała Archistratiha, | stoiąca w w(oiewó)dtwie Połockim, maiętnosci je(go) m(ości) pana | Daniela Zygmunta Szantyrę. Przy tej cerkwi | za prezbitera w(ie)l(e)b(ny) ociec Constanty Zaweleyski. |

Cerkiew we wsi wysoko na pagurku. Drzwi wielkie | na trojgu zawiasach zelaznych z zaszczepką y zam|kiem przywiesistym. Wszedzy w cerkiew y do ołtarza, | gdzie wielki obraz S(więtego) Michała na płotnie, w ram|kach obrazek Naswieszey Panny z reliquiami y Agnus | Dei całe, pargaminow *obrazkow*¹³ 5 y papierowych 4, | lichtarzow zescianych 3, a mosiądzowych 4, antepedy zielone 2, a płociennych 5 towaln. Xiąg tylo ieden | Nowy Testament, zadnych niemasz y kryłasowych, wszyt|ko prezbiterkie.¹⁴

Żertownik, przed którym obraz Pana y Zbawiciela Nasze(g)o | na płotnie. Kadzilnica mosiądzowa, kielichy cyno|wych dwa, patina y gwiazda cynowa, łyczeczka do | przyczaszczenia srebrna, pokrowcy dwa, wozdusznik | ieden, te kitayki zołtey, ryz dwoie, jedne zielone | lamowe z patrachilem y narakwicami, drugie szkar|łatne, płocienkowe wzoryste z patrachilem y narakwi|cami, stychar z korunkami, obrus na ołtarz, | wozduch wielki, szyta na niey Męka Panska, chu|stek dwie jedwabiem szyte, towaln trzy, iedna | po koncach iedwabiem szyta, dwie gornem przetykane. | Dzwonek do ministrantury. Drzwi Carskie rzezane | malowane y *Sewerne na zescianych zawiasach*¹⁵. Ołtarzow w samey cerkwi cztery, || [арк. 4] ieden Mikoły S(więtego), gdzie swieca mirska duza, drugi | ołtarz S(więtey) Paraskowiey, tak ze swieca duza, trzeci oł|tarz po prawey stronie Drzwi Carskich Spasa S(więtego) z dwie|ma lichtarzami y swiecami, czwarty ołtarz mię|dzy Carskich y Sewernych

¹³ У дакуменце памылкова *obrazkow*.

¹⁴ На палях дапісана: 1686 | *marca* | *d(nia)* 1. | *Ewangelia* | *in folio dru|kowana a|xamitem po|wleczona tur|kusowym w* | *srebro oprav|na, passia do* | *znamenowa|nia na tablice* | *co po rogach* | *wszytkich* | *czterech ewan|gelistow, na* | *tabliczkach* | *ze spodu pu|kiel pięć sreb|rnych, klaw|zury z spon|kami srebr|ne.* |

¹⁵ Дапісана паверх асноўнага тэксту.

Wrat Naswiętszey Panny, | przy którym agnusek spory z reliquiami y Agnus | Dei, lichtarze dwa z swiecami, u obraza zapona | siatkowa płotniana. Obraz duży stanowy S(więtego) Jerze(g)° | y z świecą sporą. Nad Carskimi Drzwiami deysus z li|chtarzem, w którym świeca, po bokach obrazy małe | na tablicach złociste, a trzeci obraz cynowy Astra|chanskiey Bogarodzice y inszych apostołskich y | prorockich y S(więtych) Bożych na stanownych tablicach y roz|nych płotnach y małych tabliczkach moskiewskich | y papierowych chorągwie dwie. |

List j(ego) m(o)ści x(ię) dza metropolity, pasterza y dobrodzie|ia ograniczenia pa-
raphiey do tey cerkwi. |

Na ta cerkiew j(ego) m(ość) pan Szantyr służbe gruntu nadał, | połowe na prezbi-
tera, połowe na diaka y panamarza, | na tey ze służbie prezbiter plebanią mieszka
y | grunt pasze. Budynku piekarenka, sien, naprzeciw | izdebka, przez podworze
swironek, chlewy trzy y odry|na dla siana, niedaleko gumno, osiec z tokiem, |
łaznia sama iedna, osobliwie browar. Te budyn|ki słomą kryte, dokoła żerdziami
ogrodzony dom | y budynki te wszystkie. |

Diak z dzwonnikiem w osobliwey izbie mieszk|kaiąc. Dzwonnica przy cerkwi, na
ktorey dzwo|ny dwa, ieden większy, drugi mniejszy. ||

[арк. 4 адв.] Paraphia: Horsple ich m(ościów) o(jców) jezuitów, poddani
jey m(o)sci | paniey Podbipięciney, sędziny połockiey, poddani j(ego) m(o)sci
pan(a) | Szantera, poddani j(ego) m(o)ści p(ana) Rosena, ich m(o)ściov o(jców)
jezuitow | Prychaby, Czemiesa, Klasiczy, Hołowsicze, Żochtowicze y ie|sli by po-
boczni prezbiterze iemu w tey paraphiey prze|szkodą byli, winy złotych dwiescie
na j(ego) m(ość) pana y paste|rza zapłacić winni, to pismem za potrzebowaniem
pre|zbiteriskim obwarowane. |

Stanowny list prezbiter nowoposwięcony prezentował | swoy pod datą roku
przeszłe(g)° 1683 d(nia) 9 10bra w Ciotczu. | Mirnice troistą cynową z Mirom
Swiatym pre|zentował, mienił sobie dane przy consecracyey. | Metryki krzstow y
szlubow początek, dawnych | prezbiterow antecessorow swych nie prezentował.
| Spowiedz S(więtą) mienił iż odprawuie w połockich zakonni|kow przy cathed-
rze zostawaiących y u w(ielebnego) o(yca) mieżowskie(g)°. | Wieczerni, jutrzni
y służby Bozey słuhałem. |

Dekret. |

Aby się o xięgi starał sobie y ktorych cerkwi | potrzebnio. Antimis, bez ktorego
trudno | celebrowac y nie godzi. Do tego u collatora | albo raczey fundatora o
funduszu na | cerkiew y grunty do niey offiarowane y | aby były y przyznane
na wieczność pro|sić y zabiegać temu wszelkimi sposoby po|wolnością offiarując
naynizszą kapłańską. ||

Царква ў в. Межава Полацкага ваяводства

[арк. 5] 29. Cerkiew Mieżowska.

Założenia | Woskresenia Chrystowa, stojąca w w(oiewó)dztwie | Połockim a col-latory j(ego) m(ości) pan(a) Stephana Ko|zakiewicza, przy ktorey prezbiterem | w(ie)l(e)b(ny) ociec Michał Nikonowicz. |

Cerkiew stoi na zamczyszczu, wysokiey gurze, gdzie | tylo jedna droga y to przy-kro wschodzic. Drzwi | w cerkwi zamczyste na zelaznych zawiesach z zam|kiem przywiesistym. Wszedszy w cerkiew y do ołtarza | oglądałem Naswięszy Sakra-ment w kielichu cynowym | w papierze zawioniony, patiną cynową z gwiazdą | y pokrowcami przykryty na mieyscu zwyczajnym | postawiony. W tym ze y Liturgiá S(więtą) odprawuie. Purif|icator ieden, pokrowiec ieden atlasu czerwonego halfto-wany srebrem, drugi kitayczany, wozdusznik | rąbkowy iedwabiem czerwonym szyte, łyzyca | cynowa dla pry(cza)szczenia to iest dla Comunyi S(więtęy), wino | y prosphora według zwyczaiu, ampułka gliniana | polewana, woda dla aspersi, dla krzstu osobli|we naczynie z wodą. Antimis podwizny conse|cracy(ey) j(ego) m(ości) x(ię)dz(a) Kolendy na cerkiew Korhowską S(więtego) Mikoły | w proto-popiey Łaho(y)skiej stojącej pod datą r(oku) 1665. | Krzyż blachą mosiędżową obłożony do znamienio|wania, litony zwyczajne dwa, ołtarz obrusem | przykryty y towaln prostych cztery, antepedium | płocienne jedwabiem szyte dokoła czer-wonym, | obraz Wopłoszczenia Przczystey Panny, lichta|rze dwa spizowe z swie-cami, Ewangelia na pre|stolna stara. Służebnik y Trebnik pisma moskiew|skie(g)°, mirnica cynowa troista z Mirom S(więtym) y Eleiem | Ohłasennych, do mini-strantury dzwonki dwa. | Metryki krzstow y szlubow miec mienił. ||

[арк. 5 адв.] Żertownik, przykryty towalnią, nad którym obraz | także Wo-płoszczenia Przczystey Panny, przy zertow|niku ręcznik, kadzilnica spizowa. |

Humerał, stychary dwa, narakwicy iedne wisznio|we czamletu czerwonego, pa-trachil harusu czerwone(g)°, | pas zwyczajny, ryzy atlasu popielatego nabiiiane | z naplecznikami aksamitu czerwone(g)o stare, drugie | także stare zołte(g)° coloru dorohi zołtey moskiewskiej. | Carskie Wrata y Sewerne zwyczajne malowane, | obrazow słuśnych według zwyczaiu starych y no|wych stanownych y niestanow-nych dosc iest. | Przy roznych obrazach we wszytkiey cerkwi stanow|nych swiec brackich iedynascie. | Towaln na roznych obrazach osm. |

Cerkiew y ołtarz niebrusowane, nakrycie deskami, | a cmentarz poprawy potrze-buie y przytwor. | Na bani zelazny krzyzy srzod cerkwi. | Okna płotnem zakryte w samey cerkwi dwa, w ołta|rzu dwa z okiennicami małe, na cerkwi dzwonek signans. |

List swoy stanowny prezentował prezbiter od j(ego) m(ości) | x(ię)dz(a) Kolędy dany pod datą r(oku) 1654 m(ie)s(ią)ca february | 14 d(nia) w Połocku na prowsiań Niszczonskich prezbiterow | y cerkiew. | Investiture na tą cerkiew prezentował Mieczowską | od j(ego) m(ości) pasterza y dobrodzieia sobie daną pod datą | roku 1679 maia d(nia) 15 w Połocku. | Item prezentował karte j(ego) m(ości) p(ana) Stephana Kozakiewi|cza iako collatora, daną sobie za prezent, zachowaiąc go przy cerkwi y gruntach zdawna od przod|kow j(ego) m(o)sci zafundowanych pod datą r(oku) 1679 in | february. |

Gruntu cerkiewne(g)° służb pułtory mienią, a na || /арк. 6] to wyrazne(g)° fundu-
szu nie mają. Który grunt leży | pod samą górą cerkiewną, tamże plebania, domy
| dla diaka, proskurni y dzwonnika osobliwe(g)°. | Prezbiterские budynki: swioteł-
ka, naprzeciw przez sien | piekarnia, przez podworze swironek, dla koni staien|ka
y chlewy trzy, swiotełka, sien y piekarnia dranicami y swironek kryte, a chlewy
słomą, ogrodzo|na sztakietem, wrota z ulicy wiezdze deszczane zam|czyste, tu z
nie opodal gumno y osiec z tokiem | y przystoronkami, odryna dla siana y słomy
szesc|scienna, te gumienne budynki słomą kryte, ogrodzo|no zerdziami dokoła. |
Diak, dzwonnik y proskurnia połowe gruntu mają, | a połowe prezbiter. |

Przez rzekę Miezową most, a za mostem łąznia y | browar. Na tej rzekę, która tuż
pod gure cerkiew|ną y mimo ich domow idzie zobałpoł rzeki, | ze grunty cerkiew-
ne leżą, jazy trzy mają dla | wygody swey dla ryby. |

Xiąg: Achtay, Szestodniewiec, Apostoł, Psalterz, puł Trafa|łoia, Molitownik do
przygotowania ku służbie Bozey, | Czasownik y Czasosłow drukowane wszystkie. |
Paraphia onego ta iest: Niepadowicze, Dziewice, Je|sieniowiec, Mylenki, Ostrow-
ny, dwa Lutszeyna, Utu|hi, dwa Sinska, Czerepow, Podobiedawa, Uswieczta, |
Szewino, Miezowo, Rotono¹⁶, Wielle y Sinsk. Ta pa|raphia inwestiturą archipa-
sterską daną tem(u) prezbitero|wi, obwarowana y na przeszkadzających mu w
paraphi(ey) | onego prezbiterom na j(ego) m(ość) archipasterza wina założona
| płacic z(łoty)ch 100. | Ludzi do spowiedzi y Communiy było S(wię)tey z tej
pa|raphiicy odprawujących paschalną męskiej y zen|skiej płci na dwiescie, co
paraphianie dają pre|zbiterowi ruhi z służby osminę zyta, osminę || [арк. 6 адв.]
jęczmienia, osminę owsa co jesień. Z tej | ruhi wybranej prezbiterowi połowica,
na | diaka, dzwonnika y proskurnia połowica idzie. |

Spowiedz s(więta) mienił iz często u w(ielebnego) o(yca) niszczew|skiego sam
prezbiter odprawuie. |

Quity synodow s(więtych) mirne y kuniczne, p(un)ka) wi|zitorskie et c(etera)
prezentował. | Wieczerni, jutrzni y Służby Bozey słuchałem. |

Ten prezbiter we wszem iest słuszny. |

Капліца ў в. [Расоны] Полацкага ваяводства

30. Capella w majątności j(ego) m(ości) pana Hłaska założenia Trojcy S(więtey)
niedawno wybudowana | blisko dworu, gdzie y zdawna bywała | nazwana (...) ¹⁷
Niema zadnego | funduszu, ni aparatow, ni xiąg, prezbiter | z swym apparatusem
przyjeżdza z Miezowa y | celebrie. ||

Царква ў в. Стайкі Полацкага ваяводства

¹⁶ Населены пункт не ідэнтыфікаваны. Магчыма, з памылкай напісана Rosono.

¹⁷ У гэцце лакуна.

[арк. 7] 31. Cerkiew Stajecka. |

Założenia Pokrowa Przczystey Panny, nie|dawno przez sup|plike swey do ich m(ościów) oycow jezuitow collegium Połockiego, iako do panow swych, | włosc Staiecka wybudowała y dla prezbitera. |

Gdzie mieszka prezbyter Stephan Bienkiewicz¹⁸, ten umarł, na tym mieyscu w(ielbny) o(jciec) Jozeph Jurewicz¹⁹. |

Cerkiew²⁰ stoi we wsi Staykach, drzwi na zawiasach | zelaznych z zaszczepką zelazną y zamkiem przywiesistym zamyka się. Wszedszy w cerkiew y | do ołtarza nic przybrane(g)^o nie było, tylo na ołtarzu kielich, patine y gwiazde cynowa, łyzycy ani | pokrowca y wozdusznika nie było²¹. Ubioru ka|pląnskie(g)^o: humerał, ryzy, stychar²², pas²³, narakwicy to iest²⁴. Okna w cerkwi nie zaprawione²⁵. Dzwonek | do ministrowania, obrazow mało co ieszcze w cerkwi. |

Cerkiew według zwyczaiu wybudowana z Wrata Car|skimi y Sewernemi, a towaln co na ołtarzu y | na obrazach było wszytkich sześć prostych. |

Obok cerkwi gruntu wolne(g)^o na cerkiew nadano | służby puł na prezbitera y diaka od ich m(ościów) o(jców) jezuitow, na korey mieszka prezbyter y diak. Dla pre|zbitera piekarnia z sienią y swironkie(m) naprzeciw, | tuz dla bydła chlewy, diakowi osobliwa piekarnia | z sienią. Funduszu na to niema. |

Do tey cerkwi wioski cztery paraphią ich m(ościow) o(jców) jezuitow poddani: Stayki, Zamszony, Kuliki y Horki, | mienił byc dymow ze 30, zkađ mu przychodzi | co jesień ruhi osmin ze 40, ktorzy nie do niego, | ale do Newla dla spowiedzi iedzą²⁶. |

¹⁸ На палях дапісана *Umarł w septem|bru 1686 d(nia) 20 | 7bra. | Visita 1686 | marca d(nia) 2.*

¹⁹ Дапісана аграмантам інашага колеры.

²⁰ На палях дапісана: *Ta cerkiew zgo|rzala, postawiona | druga mnieysza, | nie ma okien. | Antimis iest podwizny | consecraci dobrodzieia | na s(więtey) p(amieci) niebosz|czyka prezbitera. | Liton zwyczajny. | Xiąg: Służ(ebnik), Jermo|łoyczyk y Cza|sownik y Połu|stawiec dru|kowane niebo|szczyka prezbitera. | Żytny zasiew | nieboszczyka zostaie. Ma | pismo j(ego) m(ości) x(iędza) Mi|chala Buynow|skie(g)o, rectora coll(egium) Poł(ockiego), pod datą | r(oku) 1686 d(nia) 17 ja|nuary w Staykach. | Nim ten prezbi|ter był tę kartę | otrzymała za pre|zjęcie, zyta iey | y mieszkanie | wolne w domu | prezbyter | teraz powinien ustapic.*

²¹ Выпраўлена на: *łyzycy niemasz, | pokrowcy dwa y wozdusznik ieden kitayczany czerwonu.*

²² Дапісана *buracikowy.*

²³ Дапісана *płocienny.*

²⁴ Дапісана *buracikowe zielone, iako y ryzy, y narakwicy.*

²⁵ Выпраўлена на: *ni w ołtarzu niemasz.*

²⁶ Дапісана у *Trodziewicze | rozných panow y Muszyna, y Tapary Newelskie.*

Xiąg nic niemasz tyle iest Trebnik y Polusta|wiec drukowane²⁷. Przy cerkwi dzwonek signans. | *Sluzebnik pisany in folio, pismo ustawem pisane | ten cerkiewny*²⁸. ||

[арк. 7 адв.] Paraphianie skarżyli na prezbitera, iż nie tylko służ|by Bozey, ale y czasow nie odprawuie w niedzielne | nawet dni w cerkwi dla czego oddalił od siebie y cer|kwi tutejszey ludzi, a ruha dochodzi. |

Sam sie prezbiter znał wymawiając się xięgami, ze onych | niema. |

Декрет. |

Naznaczyłem był do cathedry, lecz ze u mnie | na Druie sam submitował byc po zbornej nie|dzieli y niedziel ze dwie zmieszkae dla przyuezenia służby Bozey, uwolniłem do tego terminu. | 2. Sluzebnik by pozyczyc, nim paraphia nada cerkwi, | a w naukę zlecił y do spowiedzi w(ic)l(e)b(nemu) oycu tury|czynskiemu y w dozor onego. Poniewaz az dotąd od | soboru Połockie²⁹ zostawszy kapłanem służby Bozey | nie miał. Fundusz y o inne xięgi y cerkwi po|trzebny aparat starał. Co niedziela y co święta | cerkwi był w nabozenstwie pilen, nigdzie się nie | absentuiąc pod winami y penami na tak wystę|pnych y niedbałych na charakter swoy opisanemi | w constituciach synodowych y canonach. *Umarł*²⁹. |

Stanowny list prezentował swoy na tę z cerkiew | pod datą roku 1682 d(nia) 12 | 10bra w Ciotezu. *Umarł*³⁰. |

Ten nowoposwięcony prezentował list stanowny swoy | na tę z cerkiew, dany od j(ego) m(ości) pana y pasterza w Dolcach pod | datą r(oku) 1686 m(ies(ia)ca) february d(nia) 10 po nowemu. |

Present na consecratio do tych ze Staiek na tę cerkiew post | obitum | v(e)n(era) b(i)lis presbiteri Bieńkiewicza j(ego) m(ości) x(iędza) Michała | Buynowskiego, Soc(ietatis) J(esu) coll(egii) Połoc(ensis) rectora, presentował | pod datą r(oku) 1686 d(nia) 21 january z Utuha na conse|cracio. |

Sam mi dał sprawe ze ten Jozeph | iz za poświęcenie winien zl(oty)ch 112 na S(więtego) Ducha. | Nieuk wielki. Podalem cerkiew d(nia) 2 marca 1686 | y podawczą napisałem, za podanie zl(oty)ch 6³¹.³² ||

Царква ў в. Турычына Полацкага ваяводства

²⁷ Дапісана *prezbiterские*.

²⁸ Дапісана атрамантам іншага колеру.

²⁹ Дапісана атрамантам іншага колеру.

³⁰ Дапісана атрамантам іншага колеру.

³¹ Дапісана атрамантам іншага колеру.

³² На палях дапісана: *Winien za con|secracią. | Lyzyce do przyzaszczenia cynową | y sloiczek drewniany, w kto|rym był Naswię(tszy) Sakrament, | y Trebnik drukowany wziął | w(ielebny) o(ciec) zaborski Stephan Batynow|ski, on (...) grzebl.*

[арк. 8] 32. Cerkiew Turyczynska ³³. |

Założenia Trojcy Świętej w maiętnosci y colla|ticy wielm(oznego) j(ego) m(o-
ści) pana Jerzego Tyszkiewicza, staro|sty abelskiego, Turyczynskicy stoiąca. Przy
niey | prezbiter Wasili Olszanski. |

Cerkiew stoi we wsi Turyczynie, nie brusowana, | drzwi na zelaznych zawiasach,
zamyka się kłod|ką przywiesistą. Wszedszy w cerkiew y do ołtarza | oglądałem
w jaszczu albo raczey w słoiczku włożo|nym w drewniany kielich Naswiętszy
Sakrament. | Do chorych co iezdzi blaszaną puszeczkę prezen|tował, w którym
Naswiętszy Sakrament miewa. | Antimis nalezyty tey cerkwi consecraci j(ego)
m(ości) x(ię)dza | Kołędy niepodwizny roku 1672. |

Liton zwyczajny, antepedium płotniane, ołtarz | przybrany zwyczajnie, obraz na
ołtarzu Wopło|szczenia Przczystey Panny, lichtarze trzy dREW|niane z swiecami,
krzyz do znamenowania dREW|niany malowany. Ewangeliey y Apostoła nie|ma,
zazywa podczas służby Bozey powsednewnych | Ewangeliey y Apostołów z Ca-
noniku, Słuzebnik | mamoniczewski drukowany. |

Zertownik towalnią przykryty, na nim kielich, pałtina cynowe, gwiazda mosią-
dzowa, łyzca dla | Comunij S(więtej) mosiądzowa, purificator, pokrowcy ha|ru-
su czerwone(g)^o małe dwa, wozdusznik buraciku zielonego, wino y prosfora po-
dług słuszności, am|pułka gliniana polewana, dzieci gdy krzsci, na | ten czas wode
do krzstu święci, kadzilnica spizo|wa, kadzidło zwyczajne, dzwonek mały do
mini|strantury, humerał, stychar, narakwicy żółte(go) || [арк. 8 адв.] buraciku,
patrachil czerwone⁸⁰ harusu, pas zycz|kowy, rzy medelanu żółtego, swieca dla
ministran|ta, zapona płotniana u Carskich Wrat, Carskie | Wrata dwoiste, Sewer-
ne poiedynkowe na zelaznych zawie|sach malowane, obrazow w samey cerkwi
słusz|nych podług obrzędu dość iest, na których towaln | prostych piętnascie. |
Mірskich swiec większych dwie, mniejszych dwie, | okna małe z okiennicami w
ołtarzu dwa. | W cerkwi samey nad drzwiami iedne. |

Cerkiew, ołtarz y przytwor nakryte tarcicami, na cer|kwi krzyz drewniany, ni
dzwonu, ni cmentarza | niema. |

Xiąg: Achtay, Psalterz y Jermołoyczyk drukowane, | Minia na miesiąc december
ieden pisana. |

Fundusz dan temu prezbiterowi od j(ego) m(ości) pana starosty | abelskiego, gdzie
na cerkiew naznacza służbę gruntu | y ruhi postępuie z służby poddanych swych
osminę | zyta, osminę jarzyny, pod datą w Połocku roku 1674 | d(nia) 24 february,
ktory iest nizey przepisany, na tym ze | gruncie prezbiter z diakiem mieszkaią. |

Prezbiteriski budynek: piekarnia, przez sień druga, | opodal izdebka z trzyscianem,
swironek przez | podworze, opodal gumno, osiec z tokiem, pokry|te te wszystkie
budynki słomą, ogrodzenia ni dom, ni | gumno zadnego niema. |

³³ На палях дапісана *Visita* | 1686 | d(nia) | 3 marca.

Na tym ze gruncie diak Roman Andrzeiewicz miesz|ka, który ma swą izdebką y z sienią, y gruntu część | pasze. |

List stanowny swoy na tę cerkiew prezbiter prezentował | pod datą w Dolcach roku 1674 septembra d(nia) 30. ||

[арк. 9] Quity iedne mienił ze pogorzały gdy plebania gorza|ła, inne prezentował synodowe, visitatorskie | y kuniczne y mirne. |

Na soborze przeszłym ze nie był chorobą zasa|niał, ludzmi dowodził wiary godnemi, j(ego) m(ością) pa|nem Buynickim, dzierzawcą na ten czas tey włosci, | y innemi, y summieniem swym confirmował. |

Spowiedz mienił swą iz odprawuie w Połocku przy ca|thedrze zostaiących zakonnikow. |

Paraphian ma poddanych j(ego) m(ości) p(a)na Tyszkiewicza | ze 40, xiężniczki jey m(o)ści 22, ekonomiey Połockiey pięciu, z tych tylo za przymusem | u spowiedzi y Comuniey S(więtey) bywaią y to Wielkonoc|ney poddani j(ego) m(ości) p(a)na starosty abelskie⁸⁰, a xięż|niczki jey m(o)sci y krolewscy u dizunitow lub | w Plisie lub w Połocku. Metryk krzstow y szlubow | niema. |

Dekret w(ielebnemu) o(ycu) turyczynskiemu ³⁴. |

Aby się starał o xięgi, cerkwi potrzebne, y ły|zyce zwyczajną, przynajmniej cy nową do Comuniey | S(więtey), a nie tą wielką stalową czyli mosiędżową. | O dzwonek dla przyzywania ludzi do chwały Bo|zey, metryki krzstow y szlubow na pismie | y synodow S(więtych) constitucie w dozorze swym w(ie)l(e)b(nego) | oycza Bienkiewicza, prezbitera staeckie⁸⁰ mial³⁵, y do | nabożestwa zwyczajną kapłanską nauką upro|wadzał y nauczał. Spowiedz S(więta) przynajmniej | co m(ie)s(ią)c u prezbitera bliższe⁸⁰ odprawowali. | Winy, które są wyrazone na poddanych od colla|tora za niebywanie w cerkwi ich, postrzeżał w odbieraniu || **[арк. 9 адв.]** aby nie ginęły, ale obracane były na potrzebe | cerkiewne, xięgi, dzwonek y inne potrzeby. | To wszystko przykazuie mocą sobie poruczoną | od jasnie wielm(oznego) Archipasterza y Dobrodzieia Met(ropolity) | w(ie)l(e)b(nemu) o(ycowi) Wasiliu Olszańskiemu, prezbiterowi turyczyn|skiemu, sub pe-nae excommunicationis y winami na | nieposłusznych y synodowych constituciach wyrazonemi. |

A(nno) 1684 d(ie) 18 january za prezentowaniem | przez w(ie)l(e)b(nego) o(yca) turyczynskie⁸⁰ Wasilia Olszańskiego sa|nego autenticzne⁸⁰ funduszu wpisałem do tey xięgi wizitatorskiey, który się w sobie od słowa do | słowa tak wyraża: |

Jerzy Tyszkiewicz, woyski w(oiewó)dzstwa Wilen(skiego), starosta | obelski, dworzaniin pokoiowy J(ego) K(rólewske) M(iłości), oznaimiue | tym listem moym iz ia po zeszyłem sławney pamięci | j(ego) m(ości) x(ię)dzu Gabrielu Kołędzie,

³⁴ На палях дапісана: 1686 visita | litonu nie na|lazlem, ani puri|ficatora, | łyzyce ko pry|czaszczeniu | chlop prosty.

³⁵ Дапісана паверх асноўнага тэксту.

Kiowski, Halickim y Wszyt|kiew Rusi metropolicie, i w niebytnosci j(ego) m(o-
ści) x(iędza) Żo|chowskie⁶⁰, archiep(isko)pa Połockiego, prezentowałem j(ego)
m(ości) | xiędzu Gabryelowi Kupalskiemu, namiestnikowi ca|thedry Połockiego
monastera, oycza Bazylego Olszanke, podając go za pasterza do cerkwi S(więtej)
Troy|cy Turyczynskiej w Uniey Świętej zostawiający. | Ktoremu nadałem służbę
całą gruntu y postanowi|łem aby mężowie rocznie o Świętym Marcinie | z służby
po osminie zyta y po osminie jarzyny temu z | swieszczennikowi oddawali, przy-
nym iesli by ktory kolwiek | z mężow we dni niedzielne y we dni święte w cerkwi
| sam z żoną nie bywał, abo sam dla zabaw iakich || [арк. 10] lubo syna, lubo
corki, lub naiemnika, lubo naie|mnice z domu swego nie przysyłał, takowy powi-
nien | winy dać swieszczennikowi trzy grosze, a mnie, | panu, sześć groszy, które
ia na obrazy do cerkwi | y inne potrzeby obracać pozwalam. Na to widał | ten moy
list w(ielebnemu) o(ycowi) Bazylemu Olszance s podpi|sem ręki mey y pieczęcią.
Pisan w Połocku dnia | 24 february roku 1674. Ten ze o(jciec) swiesz|czennik po-
winien diaka chowac. У того листу | подпис руки его ми(ло)сти теми словами:
Jerzy | Tyszkiewicz, woyski w(oiewó)dtwa Wilen(skiego), starosta | abelski. |
Wpisawszy ten fundusz autentik oddałem prez|biterowi. ||

Царква ў в. Горкі Полацкага ваяводства

[арк. 10 адв.] 33. Cerkiew Horka.

Założenia | Uspenia Przczystey Panny, stojąca | w majątnosci ich m(ościów) p(a-
nów) Samuela, Bazylego y Krzysztofa Kosarzewskich, nazwana Horki. |

Przy niey prezbiterem w(ielebny) o(jciec) Łukasz Szczęsny ³⁶. *Umarł* ³⁷. |

Cerkiew stoi we wsi Horkach na pagorku, w ktorej drzwi | z przywiesistym
zamkiem. Wszedszy w cerkiew y do | ołtarzu oglądałem Naswiętzy Sakrament
w słoiczku | drewnianym, litony na prestole dwa, antimis stary | j(ego) m(ości)
x(iędza) Brolnickie⁶⁰, metropolity Wszytkiej Rusi, archiepisko|pa Połockie⁶⁰, a
podpisu ręki nie masz, rok znaczny | 1612. Poswięcany ołtarz. Na ołtarzu obraz
Przczystey | Panny w ramach na płotnie, ołtarz obruse^m y towalnią przy|kryty,
lichtarze dwa drewniane z swiecami, ręcznik do ucie|rania rąk, na pomienionym
obrazie towalnia, za ampułkę | flaszeczka szklanna malenka, kadzilnica spizowa y
ka|dzidło zwyczajne, dzwonek do ministrantury, krzyż do zna|mienowania drewni-
niany malowany. |

Zertownik, na którym kielich zwyczajny cynowy, patina, | gwiazda y łyżeczka
dla Comunij S(więtej) cynowe, pokrowcy dwa | harusu czerwone⁶⁰, wozdusznic
jedwabnicy czarney jedwa|bne, drugi serwetowy niciany. Wino y prosphora zwy-
czayne. |

³⁶ На палях дапісана: *1. Miei|sce po smier|ci Włodzimierz | Zaweleyski | obioł 1684 | 8bra d(nia) 9. | N(ota) b(ene).*

³⁷ Дапісана аграмантам іншага колеру.

N(ota) b(ene). Miro S(więte) w kubeczku zescianym, niemasz Eleia Ohlaszenych, | ani na ostatne pomazanie. |

Trebnik y Służebnik zaiedno pisany, Ewangelia napre|stolna pisana radowaia niemasz konca, kryłasowych | xiąg: Apostoł, Psalterz, Kanonik różnych s(świętych), Jermo|łoyczyk y Połustawiec drukowane y Czasosłow połowice | drukowany. Te xięgi wszystkie prezbiterkie, tylko | teraz nieiakas paraphianka dudarycka nadała Treb|nik drukowany tey cerkwi. ||

[арк. 11] Humerał, stychar ieden, narakwicy harusu zielone^{so}, | patrachil szarzy białey, pas krayczany, ryzy mede|lanu błękitne^{so} z napleczniki czerwonego medelanu, | jedne te tylo ryzy parochialne, wszystkie aperat prezbiter(ski). | U Carskich Wrat zapona płotniana, Wrata Sewer|ne poiedynkowe, a Wrata Carskie dwoiste na zelaznych | zawiasach. |

W cerkwi samey obrazow dość iest, na(y)więcey papiero|wych, słusznych, chorągiew na płotnie malowana iedna, | wszystkich swiec stanownych mirskich dwie. | Towaln prostych długich trzy, na swiatostiach na | tych chusteczek iest niemało prostych. |

W ołtarz okna malenke dwa z okienniczkami, w cerkwi | samey po bokach okna smolane, a trzecie nad chorem. | Cerkiew niebrusowana, przytworzu niemasz, pokryta | dranicami, na wierzchu bania, na niey krzyz zelazny, | dzwonniczka na dwu słupach, na ktorey dzwon ieden | y dwa szmaty zelaznych dla dzwonienia. |

Cmentarz przez paraphian poczęto parkanic. |

Fundusz dany na te cerkiew y grunty roku 1675 od | i(ch) m(ościów) p(anów) Samuela, Krzysztopha y Bazyle^{so} Kosarzewskich | w maiętnosci ich m(oś)ciow nazwaney Staikach, a cerkwi sto|jącey w uroczyszczu Horkach, gdzie wyraża służbę | gruntu y sianozęc, ktora blizu cerkwi nad jeziorem | Obole leży na wieczność offiarowaną y pod tym fundu|szem tylo podpis ręki iedne^{so} j(ego) m(ości) p(ana) Samuela Kosarzew|skie^{so}, a i(ch) m(ościów) p(anów) Krzysztopha y Bazylego niemasz. | A ze ich m(o)ści się nie podpisali, za to tez iuz służby puł | y sianozęc odebrali y nie chcą podpisowac. Ktoregom | porzecie wpisałem nizey. |

Na tey ze poł służbie prezbiter plebanią mieszka. | Gdzie piekarenka z sienią, swi-ronok naprzeciw słomą kryte, | izdebka dla jarzyny nakryte słomą, y chlewy dwa, oparka|niona zerdziami dokoła, wrota proste z zerdzi. ||

[арк. 11 адв.] Tu z blisko prezbitera y cerkwi mieszka na tym ze | gruncie diak Leon Orzechwicz. Budynek ma oso|bliwy: piekarenka y izdebka, staienka dla koni sło|mą kryte, bez ogrodzenia, paszą grunty oba | z prezbiterem mało co, inne pusto leżą. |

Prezbiter na tą z cerkiew stanowny list prezentował | swoy pod datą r(oku) 1674 10bra d(nia) 7 w Ciotczu. |

Prezent ma od jedne^{so} j(ego) m(ości) p(ana) Samuela Kosarzewskie^{so}, a od | tych dwu niema, pisan d(nia) 9 10bra r(oku) 1674 w Połocku. |

Podawczyy sobie niema. |

Metryk krzstow y szlubow niema. |

Quitow dwu synodow y visit dwu r(oku) 1676 y r(oku) 1679, | mirnych y kunicznych lat pięciu nie miał y nie | pokazał. |

Quit pokazał w(ielebnego) o(jca) Olszanika, protopopy Połockie⁸⁰, | gdzie wyraża iz winien zostaie w(ielebny) o(jciec) Łukasz zł(otych) 5 | j(ego) m(ości) panu y pasterzowi, a kwit ten pisan r(oku) 1679. |

Quitu nie pokazał za libertacją seymowey consti|tucyie iako dawano, winien zł(o-tych) 3. |

Spowiedzi S(więtey) mienił iz od roku 1679 iako u w(ielebnego) o(yca) | Olszanika odprawował nie zna. |

Inne kwity prezentował, a tamtemi excypował | iakoby w Połocku pogubił, w tym do woli j(ego) m(ości) pana y pa|sterza. |

Paraphia tak ocerklowana tey cerkwi: ich m(ościów) p(anów) | Koszarzewskich poddanych 18 ³⁸, ich m(ościów) o(jców) jezuitow | w iednym mieyscu 18, w drugim mieyscu 82, poddanych | j(ego) m(ości) p(a)na Sciudzieniewskie⁸⁰ 18, j(ego) m(ości) p(ana) Newelskie⁸⁰, sędzie⁸⁰ połockie⁸⁰, | poddanych 12, oekonomiey Połockiey poddanych 18, z tych | wszystkich ledwe paschalną spowiedz odpraw(ionych) było 100, | wszystko do Newla do dizunitow. ||

[арк. 12] Ten prezbiter uniwersalik moy aby Miro S(więte) odbie|rali oznaymujący roku przeszle⁸⁰ 1683, takze y j(ego) m(ości) | p(a)na y pasterza drukowany vokuiący na prowincia|lny synod Nowogrodzki u siebie zatrzymał, nie odsy|łał do prezbitera iako zwyczaj niesie y porządek kaze. | Uniwersalik moy in junio, a j(ego) m(o)sci in 8bro. |

A(nno) 1684 january d(nia) 20 wpisany ten fun|dusz ich m(o)ściow p(anów) Koszarzewskich Samuela, | Krzysztopha y Bazyla z samego autentiku, ktory | od słowa do słowa tak się w sobie ma: |

Ja, nizy na podpisie mianowany, wiadomo czynie | tym moim listem komu by o tym wiedzieć należało, teraz|nieysze(g)° y na potym będące(g)° wieku, iz iako zwykło od | wiekow miłosierdzie Boże nad ludzmi swoje rosposcie|rac skrzydła y wszelakie ratunki podawac upadłym y opu|szczonym duszom zdawna tak y teraz znaczna łaska nie|ogarnioney mądrosci Boskiey z nieskonczoney dobroci | pochodząca iako nad nami, tak poddanemi naszemi staiec|kimi, cieszyłowskiemi, koszczanskiemi y wkoło mieszka|jącemi wołoszczanami roznych ich m(o)ściow p(anów) sąsiad | naszych leżącemi majątnosciami w naszym w(oiewó)dtwie Połockim zostaięciami upatrzywszy sposob podała ad sol|vandum opuszczone dusze aby po stu dwudziestu y czte|rech leciech zgasała chwała, wyszey mianowana majątnosc nasza Stayki, wkorzeniona posrzod włosci roznych | okolicznych, była

³⁸ На палях дапісана: *To iest Staieckie, Cieszyłow|skie, Koszczanskie.*

opatrzność Boska za przyczyny Kro|lowey Niebieskiej ordinowała, gdy tak przez długi wiek | byc cerkwi dla skrytosci swey Boskiej, a snac gdzie | by przyczyną tego były ztąd gniew Boży nie błogosławił | y nie chciał, dla czego bez szlubow, bez krzstu zyiąc || **[арк. 12 адв.]** iako muchy gasły, przyczyna tedy powazna Krolowey Niebie|skiej (będać ubłagane miłoserdzie Boze) zrządziła to ze na | m(n)ie łaska Panska weyrzawszy pobłogosławiła y pomogła | mi cerkiew święta w Staykach na służbie korolowey na | cerkowiszczu dawnym, nad jeziorem Oboley wystawić y po|budować mnie, Samuelowi Jakubowi Bohatrowi Kosarzew|skiemu, podczaszemu witepskiemu, po tak długim wieku or|dinowała, za co niech Tworcy Naywyższemu y Krolowey | Niebieskiej, na korey pamiątke in honorem Miłoserney | Matki Uszenia, Wniebowzięcia y Koronowania cześć y | chwała iest wystawiona, do korey cerkwi służbę doyłow|ską zupełną z sianożęciami, z ladami, borami na niey | stojącemi y z dębami podług dawnego ograniczenia przy|daiemy y conferuiemy y wiecznemi czasy zgodnie trzy | bracia wstępem do jeziora Obola y rzeki zapisuiemy | do tego przydaiemy sianożec Kisiela Jurka pod cerkwią | leżącą po ruczay, a na te miejsce sianożec za sianożec Bolchanowską y trzecć gruntu ja, Samuel Kosarzewski, przydałem. Za czym od daty tego listu mego nie ma zadnego | mieć ten Kisiel do tey sianożeci przystępu y oney kosic y | pozytkowac nie powinien, iedno iuz ociec swieszczennik, | ktoremu pozwalamy y przyłączamy do cerkiewney służby | y na tosmy daly ten list nasz s podpisem rąk naszych y pod pieczę|ściami. Pisan w Staykach roku 1675 m(ie)s(ią)ca january | dnia 15. Y tego listu podъпис ruki tymi slowy: Samuel Jakub Bohatyr Kosarzewski, podczaszy witepski, | tamze под подъписом ruki его м(и)л(о)сти тен napisъ: | Do tego pozwalamy poddanych nowikow przyimowac | y na swey y cerkiewney służbie wiele zechce y | wiele zaciągnie zaciągac, osadzac, słobode dawac | idem ut supra. ||

[арк. 13] Ten fundusz, ze nie iest podpisany od wszytkich | trzech braci, ale tylo iednego, dla podpisu ich m(ości) | wpisawszy do protokołu oddałem prezbiterowi. | Dekret | w(ielebnemu) o(ycowi) Łukaszu Szczęsnemu, prezb(iterowi) horskie^{mm}. | Aby się starał o puszkę cynową dla deposiciey | Naswiętszego Sakramentu ³⁹, antimis terazniey|sze⁶⁰ j(ego) m(ości) pasterza y dobrodzieia consecraciey, a tego | x(ię)dzia Brolnickie⁶⁰ Gedeona poniechał, gdyz niebe|speczna rzecz odprawowac na nim, mirnice zwy|czayną troistą miał, o xięgi, ktorych cerkwi | potrzebno, me-tryki krzstow y szlubow pisał, | do Newla iedząc z dizunickimi prezbiterami nie | conversował, gdy z inaczey czyniąc o spowiedz zosta|niesz suspicata persona, iz u naszych unitow | przez lat kilka spowiedzi s(więtey), ani u x(ię)dzzy rzymskie⁶⁰ | nabożęstwa nie odprawował, listy y uni|wersały pasterskie y wołą pasterską od j(ego) m(ości) | x(ię)dzza officiała y protopopy poslane, nie zatrzymując u siebie

³⁹ На палях з левага боку прастаўлена нумарацыя даручэнняў ад 1 да 9. На палях з правага боку запісана: 10. *Szynku u siebie gorzalek ni piwo nie miewał w plebaniey pod winą z(otych) 30.*

odsylał zaraz do funduszu | ich m(ości) pana Krzysztopha y p(ana) Bazyle(g)^o Kosa|rzewskich o podpis ręki y wyrażenie prezbi|terow podając im po sobie idącym one grunty | y cerkiew w possessiā y spokojne uzywanie | na wieczność. Co przykazuie pod excomu|nikā archipasterza y dobrodzieia naszego | y winami we wszystkich tych paragraphach na | nieposłusznych w canonach opisanemi iesli|bys inaczey czynic miał w(ielebnemu) o(ycu) Łukaszu Szczęsny(m). |

Царква ў в. Юравічы Полацкага ваяводства

[арк. 13 адв.] 34. Cerkiew w Jurjewiczach | wsi *Rudni* ⁴⁰.

Założenia Jerzego Święte(g)^o maiętno|sci ich m(ościów) o(jców) jezuitow collegium Połockie(g)^o | stoy. Przy tey cerkwi prezbiter w(ielebny) o(jciec) Aniskiewicz Paweł. |

Cerkiew nowowwybudowana według zwyczaiu w roku 1683 we wsi Rudni, na którym mieyscu nigdy | nie bywała, mil cztery od Połocka, dał sprawe prezbi|ter ze poświęcał onā na affektaciā ich m(ościów) o(jców) jezuitów j(ego) m(ość) x(ia) dz Babinski, official archiepiskopiey | Połockiey, w roku przeszłym 1683.

Drzwi zam|czyste na zawiasach *zelaznych* ⁴¹ z zamkiem przywiesistym. | Wszedszy w cerkiew na ołtarzu oglądałem w puszc|ce blaszanej Naswięt(szy) Sakrament na mieyscu przy|brany y zwyczajnym. Obrus y towalnie dwie na | prestole, antimis consecraci j(ego) m(ości) podwizny, prezbite|rowi dan roku przeszł^{ego} 1683 january 8 d(nia) w Ciotczy, liton zwyczajny, krzyz do znamienowania drewniany, | lichtarze polewane gliniane dwa z swiecami, | Służebnik mamonicze(w)ski drukowany in quarto prezbi|terski, dzwonek do ministrantury, antepedium | u ołtarza harusu zielonego, mirnica y Trebnik | prezbiterki drukowany, ampulki polewane gliniane, | zertownik harusem zielonym przykryty, na nim || [арк. 14] kielich, patina y gwiazda y łyzyca cynowa, purifi|catory dwa prezbiterkie, | pokrowcy dwa małe kitayczane, wozdusznik mucha|iru błękitnego, te parochialne, | humerał, patrachel wiszniowe(g)^o mucha|iru y pas niciany | prezbiterki, | stychar, porucze y rzyzy mucha|iru wiszniowe(g)^o, kadzilnica | spizowa parochialne. |

Wszedszy z ołtarza w cerkiew samā Carskie Wrata | dwoiste, Sewerne poiedynkowe ieszcze nie malowane, | obraz stanowny ieden Mikoły S(więtego), który nakryty mu|chairem wiszniowym, więcey niemasz, swiec | stanownych brackich trzy. |

Kryłosy dwa, prawy y lewy, chor nade drzwiami, | okna w ołtarzu iedne, w cerkwi po bokach dwa szklanne, | w drewnuszka wprawione. |

Xięgi co iest te prezbiterkie, Oktoich, Szestodne|wec, Psalterz, Akaphist in quarto, Połustawiec do | zgotowania do Służby Bozey, Ewangelia Uczytel|na na cały

⁴⁰ Дапісана паверх асноўнага тэксту.

⁴¹ Дапісана паверх асноўнага тэксту.

rok, Triod Cwietna, choc niezupełna, | y Czasownik drukowany y wszytkie te xięgi drukowane. |

Cerkiew nie brusowana, srzod tylko cerkwi wyciosano y ołtarz. Cerkiew y ołtarz dranicami pokrity, na bani krzyz zelazny, przytworu y cmen|tarzu niemasz, dzwonek signans ieszcze | nie zawieszony, od paraphian teraz kupiony. |

Paraphia: poddani ich m(ościów) o(jców) jezuitow y ich | m(ościów) p(anów) Stabrowskich, wszytkich z szescdziesiąt, | wszytkich z dziesiątek u paschalney spowiedzi | było, wszyscy do Połocka dizunitskich czerncow. ||

[арк. 14 адв.] Funduszu od ich m(ościów) jezuitow, ni prezentu niema | na te cerkiew. | Stanowny list consecracy^{cy} j(ego) m(ości) archipasterza y dobro|dziecia swoy prezentował pod datą r(oku) 1683 janu|ary d(nia) 8 w Ciotczu. | Spowiednikiem sobie mienił byc przy cathedrze | w(ielebnego) o(jca) namiestnika Sokołowskiego. | Czyn cerkiewny rozumie dobrze. Służby Bozey | nie miał przede mną. |

Mieszka prezbiter w pustkach, zkađ chłop | wyszedł w tey ze wsi nazwaney Rudnie, z łaski ich m(ościów) o(jców) jezuitow y obiecowali nadac | dla prezbitera włoki puł gruntu słownie na | tę cerkiew, a nie na pismie. |

Капліца ў в. Юраўшчына Полацкага ваяводства

Capella 35. Była zdawna cerkiew w Juriewszczyźnie zaloze|nia takze S(więtego) Jerzego w maiętnosci ich m(ościów) p(anów) | Stabrowskich, az do expedicyi moskiewskiej, | do roku 1654, y prezbiter przy niey bywał, | pułmile od tey cerkwi. Teraz tylko te mieysce | swięte, iesli co było fundacyey, nie dano spra|wy, nie było wiadomego starozylca. ||

Царква ў м. Новая Слабада (Люцынская Слабада / Слядзеўская Слабада / Посінь) у Інфлянтах

[арк. 15] W Inflanciech cerkwi. |

36. Cerkiew w Słobodzie Nowey Lucynskiej *alias Sladziowskiej* ⁴². |

Zalozenie Narodzenia Panny Maryey. | Stoiąca w trakcie Lucynskim y starostwie Lucynskim. | Prezbiter przy niey w(ielebny) o(jciec) Stephan Obuch. |

Stoi ta cerkiew w rynku nie brusowana na pomo|scie, na tym mieyscu, gdzie y zdawna bywała, drzwi | na zawiasach zelaznych zamkiem przywiesistym | zamkniono. Wszedszy w cerkiew na ołtarzu oglą|dałem Naswiętszy Sakrament w słoiczku cynowym, | antimis consecracy^{cy} j(ego) m(ości) x(iędza) Kolędy, archiep(isko)pa, na | tę cerkiew pod datą r(oku) 1673, liton zwyczajny, doko|ła ołtarza płотно, antepedium płocienne błękitne, | towaln na ołtarzu cztery, item towaln dwie, dla na|krycia ołtarza osobiłwa grubsza iedna, krzyz do | znamie-

⁴² Дапісана на палях з правага боку.

nowania malowany drewniany, lichtarze | trzy spizowe z swiecami, na ołtarzu obraz w ramach | spory Naswiętszey Panny, do ministrowania dzwonki | dwa, xiąg: Nowy Testament drukowany, którego u|żywa za Aposto|ł y Ewangeli|ą Naprestolną, Słuzeb|nik druku mamonicze(w)skiego, kadzilnica spizowa, | kadzidło do kadzenia w żescianym naczyniu, Trebnik | druku wilen(skiego), mirnica cynowa dwoista z Mirom S(więtym) y | Eleiem Ohłoszennych, metryki ma krzstow y szlubow, zertownik przybrany płotnem prostym y serwetą, na nim | kielich dla odprawowania Liturgiey S(więtey) z patiną y gwiazdą | cynową, osobliwe łyżca srebrna dla pryczaszczenia, pokrowcy dwa złotogławowych, trzeci atłasu białego, || [апк. 15 адв.] wozduszniki dwa iedwabiem szyty roznemi ieden, a drugi | buracikowy, lichtarz spizowy z świecą, ampułka | cynowa iedno, wino ochlanskie y proshory zwy|czayne, konew dla wody święconey do aspersiey | do krzstu w osobliwym naczyniu, obrazy u zer|townika papierowe rozných s(więtych), | humerał 1, stychary dwa, narakwicy buracikowe, | pas płotniany, patrachil buracikowy zielony, ryzy | buracikowe pstre, w ołtarzu okno malenkie, | Drzwi Carskie dwoiste, Sewerne poiedynkowe na | zawiesach zelaznych.

Wyszedszy | z ołtarza miedzy Drzwi Carskich y Sewernych stanow|ny obraz Naswiętszey Panny, na korey tabliczka | duza srebrna, iest obrazow rozných slusz|nych nisko y wysoko na tablicach stanownych, | a naywięcey papierowych, swiec mirskich stanow|nych brackich szesc, mniejszych w lichtarzach | przed roznemi obrazy 6, chorągwi haruso|wych czerwonych dwie, w samey cerkwi okna | dwa szklanne małe po stronicach, | towaln na rozných obrazach w cerkwi siedm, | xiąg: Achtay nie cały, Aposto|ł wszytek roz|sypany, Minia Obszcza cała, Poustawiec y Jer|mołoyczyk, drukowane te wszytkie xięgi. |

Cerkiew nakryta dranicami, na cerkwi krzyz | drewniany, przytworu niema, tylo przylganek y pomost przed cerkwią. |

Słup za dzwonnice na cmentarzu do gury dwoi|sty wkopany, na ktorым dzwony dwa siglnansy. ||

[апк. 16] (Pa)raphianie Słobody mieszczanie, ktorých iest | ze sto domow, takze Słobody Starey, gdzie | domow 12, włosci tak dokoła do staro|stwa Lucynskie⁸⁰, iako y rozných ich m(ościów) p(anów) | szlachty iest dokoła niemało. |

Prezbiter quity synodow s(więtych) y visitatorskie | mirne y kuniczne prezentował zupełna, | u spowiedzi s(więtey) mienił prezbiter iz bywa u w(ielebnego) o(yca) | protopopy siebieskiego. |

Fundusz, dany od wielm(ożnego) j(ego) m(ości) pana Denofa, kaszte|lana witepskie⁸⁰, starosty lucynskie⁸⁰, na tę cerkiew | w Nowey Słobodzie y z Pasinią plac ieden, w Starey | Słobodzie z szkolnym służba iedna y cwierc iedna, | na korey mieni poddanych szesciu: | Sładziow braci dwuch, służby ½, | Iwan Prycan, | Maxim Prycan, | Wasili Sładz, | Dawid Wasilewicz. | Z tych poddanych prezbiter piąty snop od zyta, | jecznienia, pszenicy y owsa bierze. | Posługa do roboty wszelkiey według potrzeby | na te grunty consensu niema, w tym fundu|szu wyra-

za j(ego) m(ość) pan kasztelan, iz obiecuiе con|sens wyprawic u Je(g)^o Kr(ólew-
skiey) M(iło)ści. |

Prezbiter Nowey Słobody mieszka na mieskim | plebanią, a cerkiewny vaccat y
pasznią pasze, | vikariusz w(ielebny) o(jciec) Matwiey Obuch w Starey Słobodzie
|| [арк. 16 адв.] mieszka na placu szkolnym, a pasznią, leżącą | między grunty
mieskiemi, sam pasze. |

Капліца ў м. Старая Слабада ў Інфлянтах

Capella. W tey Starey Słobodzie caplica od niepamiętnych | czasow *zalozenia*
*Pokrowa Przyczystey Panny*⁴³ stoy za miasteczkiem na pagurku, sta|ra iuz opadła,
zadnych aparatow nie ma, ni | xiąg, przysposabia się vikariusz w(ielebny) o(jciec)
Stephan | y o restauracie stara, y ta stoi w starostwie | Lucyńskim. |

Капліца ў в. [Шкаўна] у Інфлянтах

Capella 37⁴⁴. W maiętnosci ich m(o)ściów p(anów) Samuela y Constantego Dłu-
skich S(więtego) Mikołaiа *cerkiew*⁴⁵ także iuz stara y nakrycie | płoche, gdzie tak
nasi kapłani, iako y rzymskiego | nabożęstwa y to z rzadka odprawuią, niemasz |
zadney fundacyey, ni aparatow, ni xiąg, ni | dzwonu, a stoy z dawnych czasow y
niepamiętnych, niemasz nic obrazow, tylo pa|pierowe. |

Капліца ў в. Мейкшаны ў Інфлянтах

Capella 39. W Mienszanem cerkiew także założenia S(więtego) Mikołaiа zdawna
postawiona w tey ze włosci staro|stwa Lucyńskiego, ktora także nie ma zadne^o |
funduszu, ni aparatow, ni xiąg, iuz opadła, | stara, stoy od niepamiętnych czasow,
w tey cer|kwi nie odprawuią nie tylko kiedy ale y w zało|zenie iey. |

Царква ў м. Люцын у Інфлянтах

W Lucynie w samym zamku za moskwy była cer|kiew pobudowana założenie
S(więtego) Michała Ar|chanyoła y po wstąpieniu moskiewskim az | do roku 1680
w(ie)l(e)b(ny) ociec Stephan Obuch wiez|dzał y tam swym aparatem y xięgach
odprawo||(...)

.....
Крыніца: Российский государственный исторический
архив. – Ф. 823. – Оп. 3. – Д. 409. – Лл. 1–16 об.

⁴³ Дапісана паверх асноўнага тэксту.

⁴⁴ Выпраўлена на 38.

⁴⁵ Дапісана паверх асноўнага тэксту.

КРЫНІЦЫ І ЛІТАРАТУРА

1. Архіў Мінскай духоўнай Акадэміі і Семінарыі, в. Жыровічы Слонімскага раёна Гродзенскай вобласці. – Ф. 1 (Дакументы архіва Лідскага дабрачынна перыяду XIX – 30-х гг. XX ст.). – Воп. 1. – Спр. 2. – Кніга ўваходных папер. 1817 г.
2. Візіты ўніяцкіх цэркваў Мінскага і Навагрудскага сабораў 1680–1682 гг.: Зборнік дакументаў / Укладальнік Д. В. Лісейчыкаў. – Мінск : І. П. Логвінаў, 2009. – 268 с.
3. Генеральні візітацыі цэрков і манастыроў Володымірскай унійной епархіі кінца XVII – пачатку XVIII століць: кніга протоколіў та окремі апісы / Wizytacje generalne cerkwi i monasterów unickiej eparchii włodzimierskiej końca XVII – początku XVIII wieku: księga protokołów oraz inne opisy / Загальна редакцыя та історычны нарыс А. Гіль, І. Сकोчылас / Redakcja i wstęp A. Gil, I. Skoczyłas. – Львів-Люблін : Вид-во Львів. політехнікі, 2012. – 279 с.
4. Гіль А., Сकोчылас, І. Пастырскія візітацыі Володымірскіх владік кінца XVII – пачатку XVIII століць // Дрогобыцкі краязнаўчы зборнік / Ред. кол. Л. Тимошенко (голав. ред.), Л. Винар, Л. Войтович, Г. Гмітерек та ін. – Вып. XVI. – Дрогобыч : Коло, 2012. – С. 204–228.
5. Інстытут расійскай історыі Расійскай акадэміі навук. – Ф. 52 (Коллекцыя П. Н. Доброхотова). – Оп. 2. – Д. 5. – Дэканскія візіты цэркваў Пінска-Тураўскай епархіі. Канец XVIII ст.
6. Лісейчыкаў, Д. В. Інвентар Пінскай кафедральнай саборнай царквы «Святой Прачыстай» 1695 г. // Беларускі археаграфічны штогоднік. – Вып. 17. – Мінск : БелНДДАС, 2016. – С. 235–245.
7. Львівская нацыянальная навукава бібліятэка Украіны імені В. Стефаніка. – Ф. 3 (Бібліятэка отців васіліан або МВ). – Спр. 820. – Збор юрыдычных актаў, якія датычацца Пінскага, Мінскага і некаторых іншых базыльянскіх манастыроў у Беларусі. XVI–XIX стст.
8. Нацыянальны гістарычны архіў Беларусі (далей – НГАБ). – Калекцыя лічбавых копіяў № 17 (Дакументы з фондаў Брэсцкай абласной бібліятэкі імя М. Горкага). – Воп. 1. – Спр. 1. – Пратакты генеральных візітацый і падаўчыя інвентары Вольнаўскага манастыра Навагрудскага пав. ВКЛ. 1675–1783 гг. Пратакты генеральных візітацый Чэрніхаўскай царквы Навагрудскага пав. ВКЛ, стаўленыя граматы на пасаду святара названай царквы і іншыя ўваходзячыя дакументы. 1758–1784 гг. Метрычныя кнігі Чэрніхаўскай царквы Навагрудскага пав. ВКЛ аб памерлых. 1818–1826 гг.
9. НГАБ. – Ф. 136 (Мінская духоўная праваслаўная кансісторыя). – Воп. 1. – Спр. 42042. – Генеральныя візіты ўніяцкіх цэркваў Бабруйскай, Барысаўскай, Блонскай, Даўгінаўскай, Ігуменскай, Клецкай, Лагойскай, Мінскай, Мядзельскай, Навагрудскай, Нясвіжскай, Пухавіцкай і Цырынскай пратапопіі. 1680–1682 гг. (гл. таксама публікацыю гэтай крыніцы: [2]). – 109 арк.

10. НГАБ. – Ф. 2871 (Сосніцкая Пакроўская царква). – Воп. 1. – Спр. 1. – Кніга запісаў звестак па гісторыі царквы. 1899 г. – 36 арк.
11. НГАБ. – Ф. 2879 (Горспленская Ільінская царква). – Воп. 1. – Спр. 1. – Кніга запісаў звестак па гісторыі царквы. 1899 г. – 23 арк.
12. Российский государственный исторический архив (далее – РГИА). – Ф. 823 (Канцелярия митрополитов греко-униатских церквей в России). – Оп. 3. – Д. 409. – Генеральныя візіты цэркваў Полацкай пратапопіі. 1684 г. (фрагмент).
13. РГИА. – Ф. 823. – Оп. 3. – Д. 420. – Генеральныя візіты цэркваў Гродзенскай, Ваўкавыскай, Клецкай, Нясвіжскай, Слонімскай і Цырынскай пратапопіі. 1696–1697 гг.
14. РГИА. – Ф. 823. – Оп. 3. – Д. 455. – Генеральныя візіты цэркваў Аршанскай (толькі спіс цэркваў), Асвейскай, Бабыніцкай, Барысаўскай, Беліцкай, Бешанковіцкай, Бобрскай, Браслаўскай, Быхаўскай, Веліжскай, Веляшковіцкай (адзінкавыя запісы), Віцебскай, Галубіцкай, Гарадоцкай, Горацкай, Лепельскай, Магілёўскай (толькі спіс цэркваў), Мсціслаўскай, Полацкай, Саколінскай (Сакальнянскай), Себежскай, Смальянскай, Цяцэрынскай, Чарэйскай, Чашніцкай пратапопіі. 1703 г.
15. Скорицкі, І. Генеральні візітацыі в украінска-білоруськіх епархіях Кііўскай уніатскай митрополіі. 1596–1720 роки // Записки Наукового товариства імені Шевченка. – Т. ССXXXVIII. – Праці Історычна-філософскай секцыі. – Львів : [б.в.], 1999. – С. 46–94.
16. Цэнтральны дзяржаўны історычны архіў Украіны у Львові. – Ф. 201 (Греко-католіцкая митрополіцкая консісторыя). – Оп. 4. – Спр. 338. – Дакументы царквы ў в. Любшчыцы Слонімскага павета XVIII–XIX стст.

Артыкул паступіў у рэдакцыю 17.10.2017

Н. М. Палтаржыцкая

СКЛАД ОРГАНАЎ ГАРАДСКОГА САМАКІРАВАННЯ МЕНСКА ў 1663–1680 гг. (ПАВОДЛЕ ДАКУМЕНТАЎ АКТАВЫХ КНІГ)

А сённяшні дзень пытанне аб складзе і функцыянаванні інстытута самакіравання Менска (сучасны Мінск) у другой палове XVII ст. застаецца нявывучаным. Між тым, да гэтага перыяду адносяцца самыя раннія актавыя кнігі Менскага магістрата, якія знаходзяцца ў Нацыянальным гістарычным архіве Беларусі (далей – НГАБ) і з’яўляюцца галоўнымі крыніцамі для даследчыкаў. Мэта дадзенага артыкула – вызначыць ступень інфарматыўнасці менскіх магістрацкіх кніг за адзначаны перыяд як крыніц па структуры і персанальным складзе ўраднікаў.

Змест

АРХІВАЗНАЎСТВА

О. И. Евстратъев

«Куроника» в Тайном государственном архиве прусского культурного наследия в Берлине (Германия). 5

ПУБЛІКАЦЫЯ І АРХЕАГРАФІЧНАЯ АПРАЦОЎКА АРХІЎНЫХ ДАКУМЕНТАЎ

А. Б. Доўнар

Новыя матэрыялы па гісторыі Мінска XVI–XVIII стст.
з фондаў Расійскага дзяржаўнага гістарычнага архіва 47

А. А. Мяцельскі

Інвентар Морацкага манастыра 1609 г. 62

Н. У. Сліж

Тастамент гарадзенскага аптэкара Ганса Гансбаха 1673 г. 71

Ю. Н. Снатковскі

«Великая европейская война» в жизни населения прифронтовых губерний в документах НИАБ. Часть IV (январь – июнь 1917 г.) 77

КРЫНЦАЗНАЎСТВА

З. В. Антановіч

Скасаванне шлюбу ў праваслаўнай царкве
ў канцы XVIII – пачатку XX ст. (паводле матэрыялаў
Нацыянальнага гістарычнага архіва Беларусі) 103

Т. П. Варabei

Касцёл Св. Яна Хрысціцеля ў Сталовічах – помнік «віленскага барока»
(паводле інвентароў XVIII–XIX стст.) 113

М. А. Волкаў, С. Б. Ліневіч

Гісторыя і ваенны патэнцыял Жаберскага замка паводле
пісьмовых і археалагічных крыніц 126

Д. В. Лісейчыкаў

Ад Невеля да Люцына:
візіты ўніяцкіх цэркваў Полацкай пратапопіі 1684 г. 141

Н. М. Палтаржыцкая

Склад органаў гарадскога самакіравання Менска ў 1663–1680 гг.
(паводле дакументаў актавых кніг) 167

П. Д. Скурко

«Или в подарок кому отдасть – проклять будеть»:
практыкі і стратэгіі кнігакарыстання ў святле запісаў у кірылічных
старадруках першай паловы XVII ст. 178

К. В. Сыцько

Парафіяльныя хронікі першай трэці XX ст. як крыніца
па гісторыі Рымска-каталіцкай царквы ў Беларусі 188

ГІСТОРЫЯ

Я. С. Глінскі

Зямлянская супольнасць вёсак Вужа і Прарокаўшчына
Слускага княства ў другой палове XVII – першай трэці XIX ст. 197

М. М. Кароль

Супраціўленне пераводу ў праваслаўе каталіцкага насельніцтва
беларускіх губерняў пасля паўстання 1863–1864 гг.:
дзейнасць «падбухторшчыкаў» і рэакцыя ўлад 233

Д. Ч. Матвейчык

Палітыкі супраць навукоўцаў: дыскусіі вакол зборніка дакументаў
«1863 год на Меншчыне» (1928–1930 гг.) 247

А. У. Мацук

Выбары Сапегаў пасламі на сойм у панаванне Аўгуста III. 257

С. Н. Рындін

Китайские подданные на территории белорусских губерний
в годы Первой мировой войны 273

В. В. Урублеўскі

Парушэнне праваслаўнай царкоўнай практыкі пахавання
як адлюстраванне працэсу супрацьстаяння
ў Мінскай губерні каталікоў ліквідаваных парафій масаваму
пераводу ў праваслаўе
(другая палова XIX – пачатак XX ст.) 284

Г. А. Флікоп-Світа

Барацьба за выяву Бога:
лэс алтарных карцін царквы ў вёсцы Шчорсы
Навагрудскага павета пасля скасавання Уніі. 294

ГЕНЕАЛОГІЯ

Ф. В. Чарняўскі

Уступ да генеалогіі роду Вяжэвічаў: продкі і сваякі
Рыгора Шчасновіча Вяжэвіча, падсудка земскага
Менскага ваяводства ў 1579–1600 гг. 305

НЕКРАЛОГ

М. А. Волкаў, Н. А. Скеп'ян

Памяці Юрыя Мікалаевіча Бохана
(21.02.1966–13.04.2017) 322

РЭЦЭНЗІІ

Polskie dziewiętnastowieczne pamiętniki i listy
z Ziemi Zabranych – rola i miejsce w badaniach historycznych /
red. W. Caban i L. Michalska-Bracha. –
Warszawa : DiG, 2017. – 535 s. 326

Рэзюмэ	331
Резюме	339
Summary	347
Правілы для аўтараў «Архіварыуса»	355
Guidelines for authors of «Archivaryus»	357

Архіварыус: зб. навук. паведамл. і арт. ; вып. 15 / рэдкал. : В. Ф. Голубеў [і інш.]. — Мінск : НГАБ, 2017. — 368 с., іл.

ISSN 2225-4412.

Нацыянальным гістарычным архівам Беларусі падрыхтаваны пятнаццаты выпуск штогодніка «Архіварыус». На яго старонках асвятляецца шырокае кола пытанняў гісторыі, архівазнаўства, археаграфіі, крыніцазнаўства і іншых спецыяльных гістарычных дысцыплін. У навуковы ўжытак уводзіцца шэраг новых, раней невядомых дакументаў і фактаў.

Прызначаецца архівістам, гісторыкам, краязнаўцам і ўсім, хто цікавіцца старонкамі мінулага Беларусі.

УДК [930.22+94(476)«15/19»(082)]

ББК 79.3(Бел)+63.3(4Бел)41